

Todbøl Hospital i Skjoldborg.

AF S. C. SORTFELDT.

*"Hans Hjerte fuldt af Ynk, hans øje fuldt af Naade,
hans Haand er fuld af Hjælp til manges Gavn og Baade,
han staar som udi Brand af Kærlighedens Ild
og mod de trængende er mere end som mild".*

SAALEDES digtede Præsten i Skjoldborg, den noget forhulede Ole Kamp, i 1743 i Anledning af, at Herren til Todbøl, Claus Jakobsen Caspergaard, blev 70 Aar.

I Tisted Aarbogen for 1908 omtales Caspergaard som Legatstifter og som den, der lod bygge Todbøl Hospital og den første Skole i Skjoldborg.

Om Claus Caspergaard skal her meddeles, at han var Søn af Herredsfoged i Nørre Rangstrup Herred Claus Clausen Caspergaard, der stammede fra Præsten i Starup Jakob Jensen (død 1603), som efter sin Fødegård Caspergaard i Vonsbæk (Sønderjylland) havde antaget Navnet Caspergaard. Det var en gammel Præsteslægt, som i 6 Led havde boet i Vonsbæk Præstegaard.

Claus Jakobsen Caspergaard var født 12. Febr. 1763, 1711 blev han Amtsforvalter over Dueholm, Ørum og Vestervig Amter, og 1734 købte han Herregaarden Todbøl for 7550 Rdl. 1731 blev han udnævnt til Kammerraad, 1745 til Justitsraad og 1748 blev han og Sønnen, der var Hofjunker, ophøjet i Adelsstanden. Han var gift med *Marie Dorthea Thomasdatter*, der var Datter af Thomas Pedersen og Marie Rasmusdatter til Østertoft i Stadel Sogn. Østertoft var en Proprietærgaard med noget tilliggende Bøndergods. Hun døde 1744, kun 42 Aar gl., og blev begravet i Skjoldborg Kirke i den tidligere aabne Begravelse i Kirkens Vestende. Caspergaard døde 1749, 76 Aar gl., og blev begravet samme Sted som Hustruen.

Sønnen, der ogsaa hed Claus Caspergaard, solgte Todbøl 1763 for 25,000 Rdl. til Løjtnant Sommer og døde allerede 1769. Den adelige Slægt Caspergaard var saa uddød.

Claus Jakobsen Caspergaard var meget godgørende og synes efter forskellige Forhold at dømme at have været en gudsfrygtig Mand. Todbøl Hospital, som han og hans Hustru lod bygge, laa østfor Skjoldborg Kirke. Det var bestemt til Bolig for 4 fattige Gaardmandsenker af Todbøl Gods, og til disses Underhold skænkede han 80 Tdr. Byg aarlig, der dengang som nu betaltes med 80 Rdl., hvad der paa Caspergaards Tid var Prisen paa Byg. Det var denne uheldige Bestemmelse, en senere Ejer af Todbøl (Fønss) benyttede sig af, da han afløste de 80 Tdr. Byg med 80 Rdl. aarlig. Da Prisen paa Byg ved denne Tid var flere Rdl. Tønden, kunde Fønss ved at sælge Tienden til Mændene i Skjoldborg tjene sig en god Slump Penge. At de fattige Enker i Hospitalet kom til at lide Mangel, blev ikke Fønss' Sag. Det var nemlig Skjoldborg Sogns Kongetiende, Caspergaard

skænkede til Legatet og bestemte, at Pengeafløsningen skulde kalkuleres efter 10 Aars Kapitelstakst, og at denne Bestemmelse om Huset og Legatet skulde gælde, saalænge Verden stod.

I Legatfundatsen staar, at Caspergaard og Hustru til Guds Ære og den fattige og nødlidendes Nytte og Tarv har bestemt at anvende og henlægge saaledes, at de fire fattige og nødlidende Enker i deres Livstid kan have deres sømmelige og nødtørfte Ophold, hvilket og allerede har taget sin Begyndelse.

Endvidere har Caspergaard og Hustru ladet bygge et Hus østenfor Skjoldborg Kirkegaard til de nævnte fire fattige Enker. Huset var delt i tvende Afdelinger, hver med en Stue og en Jernkakkelovn til tvende Enker samt tvende Spisekamre og fælles Køkken. Desuden et særligt Hus til Ildebrændsel og en indhegnet Køkkenhave, alt paa fri Grund.

Enkernes Underholdningspenge skulde uddeles med 2 Sldr. maanedlig til hver, ialt 16 Rdl.¹⁾ aarlig. Desuden skulde Enkerne i Forening have 6 Rdl. til Brændsel. De sidste 10 Rdl. kunde anvendes til Vedligeholdelse og Reparationer af Huset.

Dernæst indeholdt Fundatsen Bestemmelser om, at Enkerne skulde forliges, hjælpe hverandre under Sygdom og gaa i Kirke, være forsigtige med Ild og Lys, samt holde sig selv og deres Værelser rene. Overtrædelse heraf medførte Udsættelse af Huset og Tab af Legatet.

Enkernes Efterladenskaber tilfaldt Legatet, efter at Begravelsesomkostningerne var afholdte.

Fundatsen siger tilsidst: Naar vi og vores ikke mere er til, men uddøde, da forbliver dette Hospital og tillagte Kongetiendes Indkomst, **saa længe Verden staar**, ved Todbøl Gaard og Gods, og for denne Stiftelse kræver og forlanger vi og vores ej andet til Erkendtlighed af Todbøl Ejere, Mand efter Mand, som heraf nyder godt for deres Gods, skal være forpligtet til i alle Maader at holde sig foregaaende Poster efterrettelig, holde Hospitalet vedlige og besørge de fattiges Begravelse, deres tillagte Portioner rigtig at betale og i alt dermed bruge retfærdig Omgang.

Denne Fundats fik kongelig Konfirmation den 23. Decbr. 1740.

I Fundatsen hentydes der et Par Steder til et ældre Hospital med tillagt Indkomst, men om dette findes der ingen Oplysninger, og man ved heller ikke, hvor det har ligget.

Caspergaards hospital maa være bygget senest Sommeren 1740, maaske endog før den Tid.

Som Billedet af Huset viser, har der været en Dør midt paa Sydsiden og en lignende paa Nordsiden. Indenfor Dørene var der i hver Side af Huset et

¹ 1 Sletdaler = 4 Mark; 1 Rigsdaler = 6 Mark.

Køkken med Kampestens Gulv. Den fælles Skorsten var aaben. Over Døren sad et langt, smalt liggende Vindue med 5 Ruder. De fire Lejligheder bestod hver af en lille Stue nærmest ved det fælles Køkken og indenfor helt ude i Hjørnet et lille Kammer til hvert Værelse. Oprindeligt har der været Vinduer med

Todbøl Hospital

blyindfattede Ruder, men disse Vinduer blev fornyede 1815 og 1816 og kostede ca. 16 Rdl. pr. Stk. Paa Nordsiden var Vinduerne i de to Kamre kun en firkantet Rude.

Lidt nordfor Hospitalet stod et lille firkantet Tørvehus, der oprindeligt ligesom Hovedbygningen var tækket med Tegl, men 1824 blev Teglstenene nedtaget, og Tørvehuset tækket med Straatag. 1826 blev 300 Teglsten fra Tørvehuset bortsolgt og kostede 10 Rdl. Samme Aar blev dette Hus grundmuret, hvortil brugtes 3000 helbrændte Mursten, som kostede 20 Rdl. Sølv. Før den Tid var Husets Vægge Bindingsværk. 1828 blev Teglstenene paa selve Hospitalet nedtaget og erstattet med Rughalmstag. 1000 hele Tagsten blev solgt for 12 Rdl. 68½ Sk. Sølv. 450 beskadigede Sten kostede 612 Rdl. Sedler og Tegn. Til at tække Huset medgik 16 Læs Rugtag. De to nederste Rader Tegl paa Huset blev liggende for at undgaa en Omforandring af Overtømmeret.

1815 og 1816 førtes der Proces om, hvorvidt den Maade, hvorpaa Ejeren af Todbøl, P. S. Fønss, havde afløst de 80 Tdr. Byg til Legatet og $\frac{6}{8}$ 1804 solgt det (Skjoldborg Sogns Korntiende) til Hartkornsbrugerne i Skjoldborg for 5800 Rdl., var lovlig, da Legatet af disse Midler kun fik 2000 Rdl. at tage Rente af, medens P. S. Fønss puttede de 3800 Rdl. i sin egen Lomme og gjorde derved Caspergaards smukke, rundelige Gave til en forholdsvis ringe Almisse.

Det var Aalborg Stiftsøvrighed, der lagde Sag mod P. S. Fønss og krævede, at denne skulde erstatte det Tab, som Hospitalet havde lidt ved, at Fønss solgte de 80 Tdr. Byg til Skjoldborg Sogns Beboere.

Kommissionsdommen af 6. Marts 1815 lød saaledes:

Hr. Kammerherre, Amtmand, Ridder Fønss bør erstatte Todbøl Hospital det Tab, samme lider ved nu

ikkuns af Skjoldborg Sogns Kongetiendes Ejere at erholde aarlig 80 Rdl. Sølv i Stedet for de Hospitalet ved Foundation af 22. Novbr. 1740 aarlig bemeldte Tiende tillagt 80 Tdr. Byg, hvilken Erstatningssums Størrelse bestemmes af uvildige Mænd, dog saaledes, at saadan Erstatning ej overstiger 3800 Rdl., og at

lovlige Renter erlægges af Erstatningssummen fra Stævningens Datum indtil Betaling sker, saa betaler og Kammerherre Fønss udi Salarium til Landsoverrets Prokurator Møller 30 Rdl. samt til Budet Hans Bredsgaard 10 Rdl., men i øvrigt ophæves Processens Omkostninger. De indstævnte Skjoldborg Kongetiendes Ejere bør for Tiltale i denne Sag fri at være.

Sagen gik saa til Højesteret. Denne Ret dømte den 30. Oktober 1816 saaledes: Citanten bør for Kontracitanternes Tiltale i denne Sag fri at være. I Henseende til Skjoldborg Sogns Kongetiendeejere bør Kommissions Dom ved Magt at stande.

Fønss vandt altsaa Sagen ved Højesteret og fik Lov til at beholde de 3800 Rdl., som han havde tilegnet sig, men Todbøl Hospital mistede Størstedelen af Caspergaards gode Gave til de fattige Enker.

1830 klagede Præsten i Skjoldborg over, at han hvert Aar mistede Penge ved Opkrævningen af Renterne hos Sognets Hartkornsejere, hvorfor det af Amtet blev bestemt, at to Mænd i Sognet skulde opkræve Renterne og indlevere dem til Præsten, der sammen med to Mænd administrerede Legatet.

Mange fattige Kvinder har gennem Aarene haft Bolig og Hjem i Todbøl Hospital. Da den sidste Legatnyder, Enken Trine Fuglsang, døde, stod Huset ubeboet i nogle Aar. Det blev ikke holdt vedlige, Storm og Regn ødelagde og trængte ind overalt, og for et Par Aar siden nedbrød man Huset, og dermed er vel i det væsentligste Todbøl Hospitals Saga ude og det sidste synlige Minde i Skjoldborg om Caspergaards Godgørenhed forsvundet.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1935, side 26-32)